

**“AHLÂK FİLOZOFU”¹ VE “HAREKET ADAMI” OLARAK NURETTİN
TOPÇU***

Nurettin Topçu as an Ethics Philosopher and a Figure of “Action”

Hüseyin AYDOĞDU**

ÖZ

Nurettin Topçu, XX. yüzyılda milletimizin yetiştirdiği en önemli fikir, ruh ve gönül adamıdır. Ülkemizde aksiyon felsefesinin öncülüğünü ve Hareket Okulu'nun kuruculuğunu yapmıştır. Çıkarılmış olduğu Hareket dergisinde, kitaplarında, değişik dergi ve gazetelerdeki yazılarında, bu felsefeden ve dini düşünceden hareketle geliştirmiş olduğu isyan ahlâkının savunuculuğunu yapmıştır. Düşünürümüze göre, isyan ahlâkı, Allah'ın insanda isyanı olup özgür düşünce ve aşka teslim oluşturmaktadır. Topçu, bu ahlâk anlayışını geçmişten vermiş olduğu örneklerde olduğu gibi yaşamaya ve yaşatmaya çalışan, ancak liderliğe soyunup aktüel politikaya girmeyen idealist bir karakter, şahsiyet ve “hareket adamı”dır.

Anahtar Sözcükler: Nurettin Topçu, Hareket Felsefesi, İsyân Ahlâkı, Hareket Adamı ve Ahlâk.

ABSTRACT

Nurettin Topçu is the most important figure of thought, spirit and heart that our nation has brought up in the twentieth century. He pioneered “action” philosophy in our country and founded the Action School. In the “Action” he published, in his books and essays within diverse magazines and papers, he defended the ethics of rebellion that he developed through this philosophy and religious thought. To our thinker, ethics of rebellion is the rebellion of God towards man, it is a surrendering to the free thought and love. Topçu, is an idealist character and a figure of “action” who tried to live and to be lived just like the instances he gave from the past, however did not participate in the actual politics as a leader.

Key Words: Nurettin Topçu, Action Philosophy, Ethics of Rebellion, Action Figure and Ethics

¹ A. O. Gündoğan, “Nurettin Topçu”, Doğu Batı, Sayı: 11, Mayıs-Haziran-Temmuz 2000, s.99.

* Bu makale 26–28 Haziran 2006 tarihleri arasında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nce düzenlenmiş olan “Türk-İslâm Düşünce Tarihinde Erzurum” konulu sempozyumda sunulmuş olan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Eğitimi Arş. Görv.,

Köken olarak Erzurum'lu olan Nurettin Topçu 1909 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Topçuzade Ahmet Efendi Erzurumlu, annesi Fatma Hanım ise Eğinli'dir. Parlak bir zekâyâ sahip olan Topçu, zamanının şartlarına göre iyi bir öğrenim hayatına sahiptir. Önce altı yaşında Bezmialem Valide Sultan Mektebi'nde Anaokulunu, sonra Büyük Reşid Paşa Numune Mektebi'nde ise İlkokulu okur. İlkokulu bitirdikten sonra Vefa İdadisi'ne yazılır ve burayı birincilikle bitirir. Onun felsefeye karşı merakı da ilk kez burada başlar. Topçu'nun bu yaşlarda felsefeye karşı meraklı olmasının nedeni onun erken olgulaşan karakteridir. Onun böyle bir karakterde olması da ileride ahlâkçı eğilimini yavaş yavaş belirginleştirecektir.

Topçu, lise tahsilini ise İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlar. Lise tahsilinden sonra 1928 yılında kendi imkânlarıyla girdiği yurt dışı sınavını kazanarak devlet bursuyla Fransa'ya gider. Fransa'daki eğitimine önce Bordeaux Lisesi'nde psikoloji okuyarak başlar. Burada ünlü Fransız filozofu Maurice Blondel ve Louis Massignen ile tanışır. Bordeaux Lisesi'ni tamamladıktan sonra Strasbourg Üniversitesi'ne geçer ve burada felsefe, ahlâk ve sanat tarihi okur ve çeşitli çalışmalar yapar. Bu sırada sosyoloji derneğine üye olur ve derneğin yayınlarına çeşitli yazıları ile katılır. Strasbourg Üniversitesi'nde fakülteyi bitirdikten sonra Sorbonne'da akademi çalışmasına başlar. Burada da kısa sürede felsefe doktorasını vererek bu üniversitede doktorayı başarmış olan ilk Türk öğrencisi olur.

Topçu Fransa'da altı yıl boyunca süren uzun ve yorucu eğitimini tamamladıktan sonra 1934 yılında Türkiye'ye geri döner. Geri dönüşünde önce Galatasaray Lisesi'nde sonra İzmir Atatürk Lisesi'nde felsefe öğretmenini olarak çalışır. Daha sonra Denizli Lisesi, Haydarpaşa Lisesi, Robert Koleji, Vefa Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi ve İmam-Hatip Okulu'nda değişik zamanlarda öğretmenlik yaptıktan sonra 1974 yılında emekli olur. Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde Hilmi Ziya Ülken Hoca'nın himayesinde eylemsiz doçent olarak bulunur. Ancak kendisine kadro verilmez. Fikri faaliyetlerini Türk Kültür Ocağı, Türk Milliyetçiler Derneği, Milliyetçiler Derneği ve Anadolu Fikir Derneğinde sürdürür. 1939'da İzmir'de yayınına başlayıp İstanbul'da basılacak olan *Hareket* dergisi ile fiili olarak başlayacağı bir dünya görüşü mücadelesini vefatına kadar sürdürür. Emekli olduktan bir yıl sonra geçirmiş olduğu bir kanser hastalığı sonucu, arkasında birçok eser bırakarak, 10 Temmuz 1975'te vefat etti.²

² Nurettin Topçu'nun hayatıyla ilgili geniş bilgi için bakınız: S. S. Öğün, *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995, ss.46-53; İ. Kara, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi –Metinler / Kişiler–*, C. III, İstanbul, Pınar Yayınları, 1994, ss.115-116 ve

Topçu çok yönlü bir insandır. O bir düşünür olduğu kadar iyi bir eğitimci, akademisyen, yazar, yayıncı, hatip ve yakın tarihimizde pek görülmeyen Sokratik bir duruşun tartışılmaz örneğidir. Düşünürümüzün böyle çok yönlü olmasında tarihsel derinliği ve atmosferi olan bir kültür ve medeniyetin mirasında yetişmesi ile çevresinin ve hareket felsefesinin büyük bir etkisi olmuştur. O, hareket felsefesinin derin etkisinde kaldığından tüm felsefesinde sosyolojist, materyalist, pozitivist, pragmatist ve determinist düşüncelere karşı kendine özgü özel bir felsefe geliştirebilmiştir. Ancak kendine özgü geliştirmiş olduğu bu özel felsefesinde akıllı / akılcılığı hiçbir şekilde görmemezlikten gelmeyerek kökten yok saymamıştır; felsefesinde onların dışında akılcılığa da ilgi duyarak özel bir yer ayırmıştır. Yalnız, düşünürümüz felsefesinde akılcılığa özel bir yer ayırmasına rağmen akılcılığın ancak kalbille değer kazanabileceğini ileri sürerek irrasyonalizmden de farklı bir tavır takınabilmiştir.

Düşünürümüzün üslubu ağır, dolambaçlı ve yazdıkları sistemli değildir. Bu yüzden onu anlamak ve anlatmak aşkı anlatmak kadar zordur. Öncelikle onun felsefesini anlamanın yolu düşüncesinin beslendiği fikirleri ve değerler dünyasını tanımaktan geçer. Topçu'nun fikirlerinin merkezinde hareket felsefesi (aksiyon felsefesi) vardır. O, ülkemizde hem bu felsefenin ilk temsilcisi hem de Hareket Okulu'nun kurucusu olarak çıkardığı *Hareket* dergisinde ve çeşitli kitaplarındaki yazılarında bu felsefeden önemli fikirler ileri sürmüştür. Her alana; felsefeye, ahlâka, siyasete, sanata, eğitime, ekonomiye, insana, dine ve diğer sorunlara dair görüşlerine hep bu felsefe açısından yaklaşmıştır. Hareket felsefenin temel kavramlarını ve metodunu kullanarak genelde ahlâk sorununa özelde ise kendi ahlâk sorunlarımıza kendi kültürümüz ve değerlerimiz açısından bakabilmiştir. Bu bağlamda Topçu, ömrü boyunca oluşturmuş olduğu bu zengin entelektüel hayatını özellikle Anadolu Türkler tarihinden hareketle döneminin ahlâki, siyasi, ekonomik, dini yapısını ve bu yapılardaki değişimleri anlamaya adanmış, kendi açısından da birtakım modeller önermeye çalışmıştır.³ Onun “isyan ahlâki” tezi de bu modellerden biridir.

Topçu, felsefesinde her alanı hatta her sorunu ahlâkla direkt bir ilişki içerisinde gördüğünden onları hiçbir şekilde ahlâktan bağımsız olarak düşünmez ve ele almaz. Bu sebeple onda felsefenin temelini, odak noktasını ahlâk oluşturur.

Nurettin Topçu'ya Armağan, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992, ss.11-14. Türkiye'de 1950'li ve 1960'lı yıllarda Nurettin Topçu kadar yazı yazan, konuşma yapan çok az fikir, sanat ve ilim adamı vardır. O, bu süre içerisinde birçok kitap ve makale yazmıştır. Topçu'nun uzun bibliyografyası için bakınız: İ. Kara, “Nurettin Topçu Bibliyografyası”, Hece, Sayı: 109 (Özel Sayı: 11), Ocak 2006, ss.523-551.

³ A. O. Gündoğan, “Nurettin Topçu”, s.90.

Artık, düşünürümüz için ahlâk, hem tüm felsefî disiplinlerin ve alanların üstünde, onların bir tacı gibidir, hem de bütün bu alanların temelindeki bir olgudur. Çünkü birey ve toplum, “*ahlâki varlıklardır; fert hayvan olmaktan, toplum da sürü haline gelmekten onunla kurtulur;...*”⁴ Topçu, ahlâk sorununun çözümlenmesine işe öncelikle çağının temel sorununu tespit ederek başlar. Ona göre, geçmiş toplumlarda olduğu gibi çağımızda hatta ülkemizde de her alanda yaşanan sorunların kaynağının başında ahlâk sorunu gelmektedir. Eğer çağımızda birçok sorun varsa bunları öncelikle ahlâki kaynaklı olarak aramalıyız ve çözümlenmelidir. Yalnız ahlâk sorunu evrensel bir sorun olduğundan bu sorunun çözümü de ancak evrensel ölçüler içerisinde gerçekleşebilir. Bu yüzden, düşünürümüz açısından, ahlâk sorununun çözümünde evrensel ölçüye uymayan her ahlâk görüşü eksik ve yanlıştır. Ahlâki evrensel bir sorun olarak gören düşünürümüz bu sorunu felsefesinin temeli olan “*hareket felsefesinin metodunu kullanarak ve en sonunda da din meselesiyle birleştirmek suretiyle çözmeye çalışır. ...*”⁵

Maurice Blondel’in hareket felsefesini ülkemizde temsil eden Topçu’ya göre de âlem üç şeyin bütünüdür: Varlık, düşünce ve hareket⁶. Varlık, hareket noktası; düşünce, kılavuz ve iş; hareket ise, hayatın amacıdır. Hareketsiz yaşanamaz. Düşünce bile varlığın dışına çıkmayarak bizzat kendi üzerine katlanan içsel bir hareketten başka bir şey değildir. Bu hedef içerisinde hareket, kendi kendini ortaya koyar ve kendi halini kendinde bulur. Her şeyi kaybetmek pahasına olsa da bu uğurda durmaksızın yürümelidir. Gerçek anlamda düşünerek hareket etme kabiliyetine ancak insan sahiptir. Aslında insan harekete kendi bile karar veremez, adeta kendi varlığı dışında bir şey, üstün bir varlık tarafından bir hedefe doğru hareket etmeye sürüklenir. Böyle bir hedefte ve süreçte hareket, “*kendi halini, kendisini yaşayan insana uzattığı ışıkla, onda doğurduğu sonuç ve ıstırap egzersizleriyle ve yine insan iradesine sunduğu zaruretleler ortaya koymaktadır.*”⁷

⁴ M. Kök, “Nurettin Topçu ve Rönesansımız”, Nurettin Topçu’ya Armağan, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992, s.103.

⁵ A. O. Gündoğan, “Nurettin Topçu”, s.99.

⁶ “Hareket” Fransızca’daki ‘action’un karşılığıdır. Bu kavram, ruhî ve iradî olmak bakımından maddenin mekândaki yer değiştirmesinden; sonsuza uzanmak bakımından da bir faydaya yönelik ve sınırlı olan ‘iş’ ile ‘faaliyet’ten farklıdır. Bunun için hareket, mekân, iş ve faaliyetin ifade ettiklerinden ayrılır, onlardan farklı bir durumu ve niteliği ifade etmektedir. Bk: M. Kök, *Nurettin Topçu’da Din Felsefesi*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995, s.14, 2 No’lu Dipnot.

⁷ N. Topçu, *Yarımkı Türkiye*, İstanbul, Yağmur Yayınları, 1974, s.15. Ayrıca bk: B. Dural, *Başkaldırı ve Uyum-Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu-*, İstanbul, Bir Harf Yayınları, 1995, s.160.

Blondel’de olduğu gibi Topçu’da da hareket varlığımızın başlangıcı ve hayatın merkezi olduğundan hayatın / insanın tözüdür.⁸ Her iki düşünürümüz için de hareket kaba bir güç, bir içgüdü davranışı ya da basit bir refleks değildir. Bu sebepten dolayı her şey ‘hareket’ diye adlandırılmaz. Herhangi bir şeyin ‘hareket’ diye adlandırılabilmesi için ortada bir amacın, hedefin ve şuurun olması gerekir. Örneğin nefes alma ve verme gibi bedensel refleksler ya da tepkiler veya kişinin yeme, içme, yürüme ve bir taşı havaya atması gibi salt bir şeyler yapıyor olması ‘hareket’ olarak adlandırılmaz. Bunların hepsi genelde amaçları ve hedefleri olmaksızın düşünsel ve irade dışı yapılan eylemler olduğundan hiçbir şekilde kaba fiziki eylemin dışında bir ‘hareket’ değildirler ve ‘hareket’ olarak da tanımlanamazlar. Bu bağlamda hareket felsefesi açısından ‘eylemler’ ile ‘yapıp etmeler’ arasında kesin bir ayrıma gitmek gerekir. Bu ayrıma göre yapıp etmeler, her ne kadar belli etkiler ve sonuçlar doğursalar da bunlar her açıdan tasarlanarak, bile bile isteyerek ortaya konmuş sonuçlar olmadıklarından ‘hareket’ten ayrılırlar. Eğer insanın her eylemi ‘hareket’ kavramı içerisinde değerlendirilecek olursa bütünüyle ‘hareket’ determinizme indirgenmiş olur. Oysa Topçu’da hareket, iradenin kendi dışına çıkmasıdır, daha mükemmele duyulan özlemdir, başka bir ifadeyle iman, isyan ve vicdandır. Bundan dolayı hareketin özünde herhangi bir davranışa indirgenmiş basit eylemler değil, iman, irade, isyan, vicdan, şuur ve özlem vardır. Bu niteliklerinden dolayı hareketin hedefi sonsuzluktur, yüzü hep sonsuzluğa çevrilidir. Çünkü hareket, “*sonsuzluğun bir çağrısı, bir yankısıdır: Oradan gelir, oraya gider.*”⁹ Ayrıca her hareket evrensel bir oluşa doğru yöneldiği için isteyerek yapılan her harekette ahlâklığın damgası vardır. O zaman denilebilir ki, “*hareket iyiliktir*”¹⁰ de. Ancak hareket, salt fayda aracı değildir. Ona bu açıdan bakılması hareketin ruhunu ve hedefini aşacağından, özde, varlık ve düşünceden uzaklaşılmasına neden olur. Böyle bir davranış ise bizi “Sonsuz Varlık”a götürmekten engelleyerek alıkoyar, yarı yolda bırakır; daha doğrusu insanın maddeye takılıp kalmasını sağladığından Sonsuz Varlık’la yüzleşmesini engeller.

Topçu’da hareket, özde, iradesel bir süreç olduğundan o, eşyayı ve kendini, kendi eliyle değiştirmektir de diyebiliriz. Nasıl ki, varlık olmaksızın herhangi bir âlem tasavvur etmek gülünçse, hareket olayını yok sayarak insanı düşünmek de o kadar abestir. Hareket, “*varlığımızın her an yenilenmesi ve kendi*

⁸ N. Topçu, *İsyân Ahlâkı*, (Tercüme: Mustafa Kök-Musa Doğan), İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995, s.62 ve N. Topçu, *Varoluş Felsefesi / Hareket Felsefesi* (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 1999, s.50.

⁹ A. O. Gündoğan, “*Topçu ve Hareket Felsefesi*”, Hece, Sayı: 109 (Özel Sayı: 11), Ocak 2006, s.20. Ayrıca hareket felsefesi için bk: A. B. Güçlü – E. Uzun – S. Uzun – Ü. H. Yolsal, *Sarp Erk Ulaş Felsefe Sözlüğü*, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2002, ss.526–527.

¹⁰ N. Topçu, *İsyân Ahlâkı*, s.26.

kendisini, daima sonsuzluğa yönelme isteğiyle yeniden yaratmasıdır.”¹¹ Hareket bütün kâinata yayılma arzusunda olduğundan ferdi âlemde hareket tamamlanmış değildir. Allah’tan ferdi âleme, ferdi âlemde tekrar topluma, toplumdaki Allah’a doğru yaratma arzusuyla durmadan safha safha yayılmaktadır. Yaratma özgürlükle ilintili olduğundan bu durumda düşünürümüzde özgürlüğün hakiki kaynağı da harekettir. Çünkü özgürlük, düşüncede değil harekettedir. Bu noktadan hareketle olacak ki, Topçu, özgürlüğü ısrarla irade ve hareketten hareketle tanımlamaktadır. Böyle bir tanıma göre, özgürlük, “içten veya dıştan, iradeye yabancı hiçbir kuvvet tarafından zorlanmaksızın, iradenin, kendi seçimi ile yine kendisini belli bir harekete zorlayabilmesidir.”¹² Böylelikle Topçu’da özgürlük, hareketle birlikte ortaya çıkmış olup, birbirine zıt gibi görünen bir ikilikle, iman ve isyan ile hareket içerisinde değer kazanmış olur. Ancak böyle bir ontik-epistemik temeli olan özgürlük kendini salt determinasyondan kurtarmış olur. Bu durumda gerçekten özgür olmak “bir hareketten sonra yeniden doğmaktır; bir yolun sonunda yeni bir yola girmektir”, hem eşyayı hem de kendini kendi eliyle değiştirmektir.¹³ Artık belli bir amacı ve hedefi olan özgür bir hareketle insan, yeni bir değişim ve gelişim yaparak içten ve dışarıdan gelen engellere karşı kendisinin dışına çıkmış olur. Bu da gösteriyor ki, Topçu’da özgür hareket, isyanla da direkt bir ilişki içerisinde olduğundan temelde bir isyandır.

Yine Blondel’de olduğu gibi Topçu’da da tam ve gerçek hareket, önce hareketin sahibi olan insanda başlar ve onda hareket iradesi olur. Sonra sonsuz imkânlarla yüklü kâinata çevrilir ve hareketin safhalarını meydana getirir. Hedefi sonsuzluktur ve meyvesini sonsuzlukta verir. İnsan onu sonsuzluğun sınırına kadar götürür, orada sonsuzluğa temsil eder. İşte bu, tam ve başarılı olmuş harekettir, ahlâki olma vasfını taşıyan da budur. Zaten ahlâklılık, özgür ve irade sahibi bir varlık için söz konusu olduğundan, ancak, isteyerek yapılan hareketle başlar. Bu hareketi gerçekleştiren şahıs da “hareket adamı”dır. Hareket adamı irade adamıdır. İrade önce bireyde başlar, bireyden aileye, aileden topluma, toplumdaki ahlâk, sanat ve dine, oradan insanlığa, insanlıktan da “Sonsuz Varlık”a doğru hareket eder. İradenin bu basamaklardan teker teker geçebilmesi ve de “Sonsuz Varlık” olan Allah’ı bulabilmesi için, irade adamının sürekli hareket halinde olması gerekir. İrade adamı ruh ve eylem dünyası içinde sürekli bir arayış ve hareket içerisinde olduğundan, artık, onda hareket zamanla idealleşir, Allah’la bir olur. İdealist hareket Allah’la bir olduğu için, “hareketin

¹¹ N. Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.19.

¹² N. Topçu, *Ahlâk*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 2005, s.67.

¹³ N. Topçu, *İsyân Ahlâkı*, s.62.

bulunmadığı yerde Allah yoktur. O, nerede görülürse Allah oradadır."¹⁴ İşte Topçu'da bu durum kendini isyan ahlâkı ile göstermekte olup isyan ahlâkı olarak tanımlamakta ve izah edilmektedir.

Topçu'ya göre, hareket, insanla Allah'ın bir birleşimi olduğundan insanın hareketleri öncelikle iman ve irade şeklinde kendini göstermeli ve bu doğrultu da harekete geçmelidir. Böyle bir irade isyanla yoğrulmuş olan bir iradedir, kör bir irade değildir, insanın ahlâkı kurtuluşunu gerçekleştiren bir iradedir. Bu kurtuluş ise öncelikle insanın kendi iman, irade ve hareketlerinden, kısaca isyan ahlâkından geçer. Bu da bir anlamda hareket aşkıdan geçer. Hareket aşkı adalet temeline dayanmalıdır. İçerisinde adaleti temsil etmeyen hiçbir aşk insanı "Sonsuz Varlık"a ulaştıramaz. Adaletle aşk arasında sıkı bir bağ kuran Topçu, adaletin ancak iman, irade ve aşk üçgeniyle tanımlanması gerektiğini savunur. Böyle bir tanıma göre onda adalet, iman, irade ve aşk temelinde "*herkese hakkını vermektir, herkesin hakkına saygı göstermektir. ...*"¹⁵ Düşünürümüze göre, adaletin temelinde eşitlik olmasına rağmen her zaman niceliksel eşitlik adaleti gerçekleştirmeyebilir. Çünkü herkesin yetenekleri ve kabiliyetleri aynı değildir. Eşitliğe dayalı adalette hakkı doğuran sebep kabiliyetler ve ihtiyaçlar olmalıdır. Bunun için eşitliğin herkese hiçbir ayırım gözetmeksizin herhangi bir şeyi eşit oranda vermek üzerine değil, hak temeli üzerine kurulması gerekir. Bu durumda hak ise, "*her ferdin istekleriyle emeklerinin denkleşmesiyle hayat sahnesinde kendisine düşecek olan paydır. ...*"¹⁶ Böylelikle Topçu adalet gibi hak kavramını da liberalizm, sosyalizm, komünizm ve nasyonalizm gibi anlayışlar içerisinde tartışılan tanımlardan ve yaklaşımlardan farklı olarak hareket felsefesi içeriğinde irade üzerine temellendirerek tanımlamış ve sorgulamış olur.

Adalette hak temeline dayalı bir eşitlik ortaya çıkmadığı zaman adaletsizlik görülür. Adaletsizliğin en büyük nedeni ise niteliksel eşitliğe neden olan hakla birlikte iman, irade ve aşkı da zedeleyip körelten istismar duygusudur. Birey ya da toplumda bu davranış, önce insanın kendi kendini, sonra insanın insanı istismarı ile başlar, daha sonra bütün bir topluma ve kurumlara yayılır. İstismarın kaynağı ise ihtiras ve iş bölüşümüdür. İhtiras ve iş bölüşümü ile emek farklarının büyümesi sonucunda toplum çeşitli sınıflara, sermaye sınıfı ve halk sınıfı diye iki sınıfa ayrıldı. Bu durum ise toplumun, adalet dağılımının ve adalet anlayışının bozulmasına neden oldu. Topçu, zulüm halinde sistemleşen bu istismarın ısrarla önüne geçilmesi gerektiğini ileri sürer. Çünkü bu durum hiçbir şekilde bizim bir kaderimiz değildir. Bunun için de ona asla boyun eğmemeliyiz.

¹⁴ N. Topçu, *Varoluş Felsefesi / Hareket Felsefesi*, s.57.

¹⁵ N. Topçu, *Ahlâk*, s.92.

¹⁶ N. Topçu, *Ahlâk Nizamı*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 1999, s.37.

İstismarı ortadan kaldırmanın tek yolu ise iman, irade, aşk ve hakka dayalı adalettir,¹⁷ yani isyan ahlâkıdır. Aslında düşünürümüze göre, ihtiras ontik-epistemik olarak tamamen kötü bir şey değildir. İnsanlarda ruh, irade ve imanın doğasını bozmayacak şekilde bir ihtiras duygusunun olması gerekir. Fakat ruhlardaki bu ihtiras duygusu adaletsizliğe neden olacak şekilde değil de insanların adil olmaları için, yani kendi haz ve menfaat amaçlarına yönlendiren yıkıcı ihtiraslardan üstün olması gerekir. Ruhlardaki bu ihtiras duygusunda bir an önce yaratıcı yeni yarınlar inşa etme ve Sonsuz Varlık’a kavuşma arzusu olmalı, bozgunculuk, kargaşa ve inkâr olmamalıdır. Böyle bir ihtiras doğasıyla adaletsizlik karşısındaki isyan, adaleti “*çiğneyen kuvvete karşı vicdanın hareket halinde tepki yapmasıdır. ...*”¹⁸ Ancak bunun gibi adalet kaygılı bir isyan, ahlâki değer taşıyandır ve hedefine ulaşandır. Böyle olmadığı yerde düzen bozucudur ve ahlâk dışı bir harekettir. Herhangi bir toplumda adaletin bozulması toplumun düzenini sarsar. Adaletin yok olması ise birey şuurunu altüst edeceğinden aile, toplum ve devleti temelden sarsarak ya erimelerine ya da uzun vadede yıkılmalarına neden olur.

Topçu’nun istediği ya da savunmuş olduğu adalet, adalette en çok muhtaç ve en haklı olan eşitlik hakkına sahip sınıfı yetiştirmektir. Yalnız ona göre, bu adaletin işi, Marksizm gibi ideolojilerde olduğu gibi içeriği boşaltılmış bir eşitlik ilkesinden hareketle herhangi bir sınıfı diğer sınıflar üzerine saldırtmak ya da o sınıf üzerinden hâkimiyet kurmak olmamalıdır. Düşünürümüze göre, toplumda düzen bozucu böyle bir sınıflaşmanın olmaması için yapılması gereken ilk iş, böyle bir sınıflaşmayı önleyebilecek ve bu şüura sahip olan aydın bir zümrenin yetiştirilmesinden geçer. Böyle bir şuur ve iradeyle oluşturulacak olan bu sınıfta kaybedilmeyecek ve daima kendisine güvenilecek olan şey ise, irade, ahlâk, adalet, ilim (fikir) ve kültür olmalıdır. Topçu bu düşüncesinden hareketle böyle bir sınıfın varlığının sınıf şuurunun varlığıyla aynı olduğunu ileri sürerek eşitlik ve adaletin kuvvetini Allah’a dayandırmış olur.¹⁹

Topçu’da birey gibi milleti de her türlü kötü durumdan kurtarıp sonsuzluğa yöneltecek olan da irade, özgürlük ve adalete dayalı olan hareket gücüdür. Bu güç ve imanla ortaya çıkmış olan hareket ahlâkının nesillere aşılması ve hayat kervanının kendi istikametinde sürükleyebilmesi için yapılacak olan ilk çalışma, ruhları bu irade ile aşlamaktan ve yeni hayat nizamının kurulmasından geçer. Düşünürümüz burada zafer ile kurtuluş arasında bir benzerlik kurarak bir milletin savaştan galip olarak çıkmasını o milletin toptan

¹⁷ a. g. e., ss.37–38.

¹⁸ N. Topçu, *Ahlâk*, s.94.

¹⁹ N. Topçu, *Ahlâk Nizamı*, ss.40–41.

bir kurtuluşu olarak görmez. Ona göre, böyle bir başarılı zafer (hareket), sonsuzluğa çevrilmiş ve sonsuzluğa yöneltilen irade ile yapılmışsa kurtuluş getirir. Yani bir millet her yönüyle hareket ahlâkına yönelirse gerçek kurtuluşa ve başarıya ulaşmış olur. Eğer burada hareket aile, millet, devlet ve din için olmuyorsa o zaman Allah unutuluyor demektir. Bu durum ise hareketin amacını küçültür. Oysa hangi şart altında olursak olalım ya da hangi şart altında yaşarsak yaşayalım hiçbir zaman saf bir irade ve imanla ortaya çıkmış olan hareketin amacını daraltıp küçültmemeliyiz.²⁰

Topçu'nun ahlâk anlayışında görüşlerine hâkim olan hareket kavramı belli bir süre sonra yerini iradeyle yoğrulmuş "isyan" kavramına bırakır. Çünkü hakiki anlamda "*hareket, bir isyandır. Bu bizdeki Allah'ın bizzat kendimize karşı isyandır.*"²¹ Her özgür hareket Allah'a dayanarak yapılan bir isyan olduğuna göre asla isyan etmemiş olan, hiçbir zaman hareket etmemiş demektir. İsyana dayalı bir "*hareket, onun dışında kalan her şeyin inkârıdır. Çünkü isyan, her baş kaldırdığı nizamdan daha üstün bir nizama götürücüdür. ...*"²² İsyân esirliğe karşıdır, bir "hayır"dır, insanı sıkışmış olduğu hayat kanunlarından kurtararak ulûhiyete teslim eden hamledir. İsyân, bir başkaldırı olarak ilahi iradeyle bütünleştiğinden gücünü ondan alır. İlahi iradeyle birleşmeyen hareketler ise şeklen bir baş kaldırı olup özde iradeyi ve insanın hareket alanını kısıtlayacağından onu esir eder. Oysa isyan ahlâkında böyle bir şey yoktur. Çünkü isyan ahlâkı, özgür düşünce ve aşka teslim oluştur, sorumlu ve şahsiyetli duruştur. İşte insanın sahip olacağı bu ahlâkı ve hareketi, sorumlu bir isyanın sonucu olacağından, bu hareket bireyi Allah'a götürürken yolda isyan halinde ifadesini bulur.²³ Böyle bir iman, irade ve isyan ile yüklü bir birey, hedefini gerçekleştirmek için, ister kendi içinden gelsin isterse dışarıdan gelsin, karşısında duran her engeli birer birer aşarak yoluna devam eder. İrade kendi iç hayatına çekmiş olduğu bu korkunç çatışmadan sonra tabiatüstü bir varlığa bağlanır. Bu safhada Topçu'nun düşüncesinde irade ve isyan kavramları gibi birbiriyle çelişikmiş gibi görünen isyan ve iman kavramları da birbirine hizmet eden kavramlar biçimine dönüşür ve isyan iman haline gelir.²⁴ Bu andan itibaren de iman içinde benlikle Allah ikiliği ortaya çıkar. Düşünürümüz bu duruma örnek olarak Hallacı Mansur'un "*Ene'l-Hak*" esprisini verir. Burası insanın hareketi ile Allah'ın hareketinin birleştiği yerdir. İşte, "*... Allah bize bu atılışın içinde gözükiyor. İsyanımızın bizde vücut kazanması da bu görüşün eseri oluyor. Allah*

²⁰ N. Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.27.

²¹ N. Topçu, *İsyân Ahlâkı*, s.66.

²² A. O. Gündoğan, "*Nurettin Topçu*", s.104.

²³ N. Topçu, "*Mesuliyet Ahlâkı*", Hareket, Sayı: 8, Ağustos-1966, s.17.

²⁴ A. O. Gündoğan, "*Nurettin Topçu*", s.104.

*sanki bize karşı yine bizde isyan ediyor. Bu hal, bizdeki ikilik içerisinde, Allah'a sahip benliğin Allah'sız benliğe karşı gelmesi, yani isyandır. İsyân Allah'ın bizdeki hareketidir. Bu manada hareket, "İnsanla Allah'ın bir terkibi" oluyor. ..."*²⁵ Şu halde Allah'a teslim olan insan, kendisinin, sebepleri belli ve sınırlandırılmış olan hareketlerinin yerine sürekli olan Allah'ın özgür hareketini koyar. Bu yüzden bireylerdeki hakiki özgürlüğün kaynağı Allah'tır. Allah'ın özgürlüğünü kendinde duyan insan, onunla önce kendi nefesine, sonra da başka insanlar arasındaki zorbalıklara, âlemsümul merhameti yok edici bütün hareketlere, kısaca anarşizme karşı isyan eder.

Topçu'da isyan sürekli değildir. Her ne kadar insanı, isyan etmiş varlık şeklinde tanımlasa da onda isyan, Allah'a, yani Sonsuz Varlık'a ulaştıktan sonra son bulur. Bu noktadan sonra itaat başlar. Allah'ta son bulmuş bir hareket ve isyanı saadet verici bir unsur olarak Allah'la insanın birleşmesini huzur ve mutluluğun son aşaması olarak gördüğünden isyanın bu aşamadan sonra devamını bir bozgunculuk, anomi olarak görmektedir. Böylelikle Topçu'da isyan ahlâkî içerisinde ortaya çıkan her hareket bir isyan sayılırken, ilahi irade karşısında sergilenecek her hareket de itaat olmaktadır.²⁶ Bu safhadan sonra gelen itaat artık sorumsuzluk değil, aksine bir sorumluluktur.

Topçu, isyan ahlâkında ahlâkın merkezine sorumluluğu koyar. Sorumluluk isyan ahlâkını gerçekleştirecek olan kuvvettir. Sorumluluk, bireyin içinden gelen itme ile sonsuzlukta huzur aradığı için ona atılmak isteyen bir iradedir. Bu irade, bireyin ruhî hayatının derinlerinden beslenir. Böyle bir sorumluluğun "... kaynağı, onun varlığı ise nereden gelmediğini bilmediğimiz, menfaatsiz, ahlâksız, sebepsiz, bize nüfuz eden âlemsümul ve mutlak bir merhamet duygusudur. ..."²⁷ Ancak bunun gibi bir sorumluluk ideali ferdi harekete, yani isyan ahlâkına geçirir. Biri dışsal veya hukukî sorumluluk, diğeri içsel veya ahlâkî sorumluluk olmak üzere iki türlü sorumluluk vardır. Birincisi dışsal olan davranışlarımıza aittir. Kamuoyu ve kanunlar karşısında sorumlu oluşumuz böyledir. İkincisi ise, içsel ve dışsal bütün özgür davranışlarımızda vicdanımızda doğan sorumluluktur. Düşünürümüzde ahlâkî sorumluluk hukukî sorumluluktan öncedir. Eğer bireyde ahlâkî sorumluluk yoksa ona, işlemiş olduğu herhangi bir suç karşısında verilmiş olan hukuksal ceza amacına ulaşmaz. Bundan dolayı bireyde sorumluluğun var olması için, bilgi ve izafi olmayan

²⁵ N. Topçu, *İradenin Davası / Devlet ve Demokrasi*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 2004, ss.72-73.

²⁶ a. g. e., s.73.

²⁷ a. g. e., s.72.

gerçek özgürlüğün varlığı şarttır.²⁸ Ancak böyle bir özgürlük kendini isyan ahlâkında temsil ederek yerini ve anlamını bulabilir.

Adaletlilik ve sorumluluk ruhuna dayalı isyan ahlâkı kendini öncelikle mistik ruhlarda gösterir. Mistik iradeye şiddetle gömülmüş bulunan sonsuz hareket iradesi, insan ruhunu isyana götüren ilahi kuvvettir. İlahi iradeden ayrılmış olan isyan hareketi, hem insanı ilahi varlığa ulaştıramaz, hem de insanı 'ben'inden bölüp ayırır. Hâlbuki iradeye dayalı bir isyan, "... Allah'ın insanda isyanı ..."dir²⁹. Demek ki, Topçu'da isyan ahlâkının temeli, Allah'ın insanda isyanına dayanır. Bu yüzden onda isyan ahlâkının kaynağı, ne bireyin benliğine, ne nefse ait arzulara, ne sosyal amaçlara, ne merhametten başka duygulara, ne de anarşizme bağlı isyanlara dayanmaz. Bunların hepsi idealist ahlâk ve eylemin, yani isyan ahlâkının yıkıcı düşmanlarıdır.

İsyan ahlâkında sorumluluk duygusunun en büyük düşmanlarından biri adaletsizliğe de neden olan yıkıcı ihtiraslardır. İhtiraslar iradenin önüne set çekerek onun hareket alanını daraltır, belli bir süre sonrada yok eder. İhtiraslar otoriteden daha sarsıcıdır. Otoriteler birey ve toplumun başında bir balyoz gibi ise, ihtiraslar hepsini sürükleyen nehir gibidir. İhtiraslar çıkar, kin, gurur, korku ve bunlarla birlikte kütleleşmiş zehirli alışkanlıklarla karışmış idealsiz sevgilerin ürünüdür, içimizdeki putlardır. İhtiraslar farklı kültürlerde değişik zamanlarda değişik şekillerde ortaya çıkan putlardır, sadece zaman ve mekân, yani çağ değiştirirler, her zaman insanda ve çevresinde vardılar. İçimizdeki bu putlar, hakikat aşımızı ve bütün ideal ve ahlâkımızı çürüten düşman kuvvetleridir. Bunlar, ruhi zevk ve kuvvetini daha kaynağında iken öldürür, insanın varlıkla bağ kurmasını engelleyerek yalnızlaştırır. İhtirasların ürettiği bu yalnızlıktan kurtulmanın yolu ise isyan ahlâkından geçer. Bu yüzden kişinin hareketlerinin tekrar hayat bulması, dolayısıyla da yaşamın ve ahlâkın tekrar değer ve anlam kazanması için, insandaki isyanının amacı, sorumluluk duygusunu körelten ihtiras ve hazdan arınarak sonsuzluğa doğru yönelmelidir. Aksi halde ihtiraslar sevgiyle birlikte ahlâkı da yok eden birer put olarak kişide ve toplumda ortaya çıkan diğer kötü davranışların ve alışkanlıkların ortaya çıkmasına neden olur. Bu eylemleriyle ihtiraslar insandaki tüm bu davranışlardan ve sosyal, siyasi ve ekonomik yıkımlardan sorumludur. İhtiraslarla yüklü insan, faydacı, bireyci, mukaveleci, mekanik ve aşırı maddeci olarak aynı ahlâki değerler etrafında robotlaşmıştır, insanın kendisiyle birlikte bütün diğer varlık dünyasının ontik-epistemik şartlarını, varlık / varoluş sferlerini koruyamamıştır. Bu yüzden tasada, kıvançta ve kaderde bir değildir, bölük pörçüktür. İşte tüm bu özellikleriyle

²⁸ N. Topçu, *Ahlâk*, ss.177-179.

²⁹ N. Topçu, "İsyan Ahlâkı", *Hareket*, Sayı: 47, Kasım-1969, s.5.

ihtiraslar yaşamın anlamını daraltan “... bizde hakikatlere karşı koyan; düşman kuvvetleridir, bizi çürüten ve ahlâkımızı yıkan ...” putlardır.³⁰ Buradan hareketle düşünürümüz, yeryüzündeki bütün çatışma, boğuşma, kavga ve cinayetleri yıkıcı ihtiraslara bağlamaktadır. Şu halde Topçu’da yıkıcı ihtiraslar sadece adaletin değil, aynı zamanda ahlâkın, dolayısıyla da insanın ve toplumun karakterini ve her ikisinin ruhi ve iradi yapılarının en büyük düşmanlarıdır.

Topçu’nun isyan ahlâkındaki isyan bir tür anarşizmdir diyebiliriz. Ancak buradaki anarşist isyan ifadesi “Sonsuz Varlık” a ve her türlü değerlere başkaldırı ya da her şeyi inkâr anlamındaki, yani her türlü kural ve otoriteye karşı olma anlamında bir anarşizm değildir. Anlaşılacağı üzere buradaki isyan, “... ne devletin otoritesine karşı ferdin mutlak hürriyetini savunan anarşistin isyanı, ne kapitalist rejime tepki olarak doğsa bile bütün millî mukaddeslere düşman ve insanı başka esarete götüren Marksist isyandır. Bu, hayatla ve menfaatle barışmaya, sonra hükmetmek için şimdi uşak olmayan, kuvvetini âlemşümul (üniversal) merhamet duygusundan alan ahlâk kahramanlarının isyanıdır.”³¹ Bu bütün peygamberler, veliler ve millî kahramanlarının isyanıdır. Bunların hepsi bu iradeyle ortaya çıkmışlardır. Örneğin Hz. Muhammed’e İslâm’ı yaymaktan vazgeçme tekliflerine karşı “güneşi bir elime, ayı da öbür elime verseniz gene de bu davadan vazgeçmem” dedirten; Sokrates’i Atinalı hâkimlerin karşısında ölümü pahasına alaycı üslûpla konuşuran; Gandi’yi Hint Yarımadasını İngiliz sömürmesine karşı direnişe geçmekten kendini yargılayan İngiliz mahkemesi önünde “en ağır cezanız neyse onu vermenizi istiyorum” diye haykırtan irade hep bu isyan iradesidir. Ayrıca işgal altındaki mecalsiz Anadolu’nun ruhu olup onu yeniden ayağa kaldıran Birinci Meclisteki irade de bu isyan iradesidir. Görüldüğü gibi onda iradeye dayalı anarşizm, insanda ahlâki vasfını taşıyan bir harekettir, ilahi irade karşısında ise bir itaattir. İlahi iradenin lütfu, bize hem hareketten önce, hem hareket esnasında, hem de hareketten sonra gelir. Hareket halinde ne yalnız başına insanlığımız, ne de yalnız ulûhiyet vardır, aksine insanın Allah’a iştiraki vardır. Bu durumdan dolayı mistikler, isyan edenlerin başında bulunurlar. Onlar ahlâk sorununun Allah Topçuyla birleştirmişlerdir. Bu tavrıyla Topçu, imana, mistik harekete dayalı anarşizmi ahlâk ve nizam yıkıcı olan anarşizmi birbirinden ayırmış olur. Bu da gösteriyor ki, onda isyan, “... Allah’a bağlanan iradenin eser halinde ortaya koyduklarının, müesseselerin, mazinin ve medeniyetlerin inkârı değildir. ...” aksine isyan, “... bizden nesillere gerçek olan mukadderatımızın yaratıcısı, tarihte ve insanlık içinde zamanda ve ebedilik içinde bize mutlak selameti getirebilecek olan sonsuz ve gerçek iradedir.”³² Şu

³⁰ N. Topçu, *Yarınki Türkiye*, ss.88–89.

³¹ M. Kök, “Nurettin Topçu ve Rönesansımız”, s.104.

³² a. g. m., s.97.

halde düşünürümüzde isyan ahlâkı, ruhun ve iradenin başta insandan başlayarak, teker teker diğer alanlardan; millet, devlet, sanat ve insanlıktan geçerek Allah'a ulaşmada yolda bulunan tüm engellere karşı bir başkaldırıdır. Bu isyan görünüşte anarşist bir eylem olmasına rağmen yıkıcı değil yapıcıdır. Çünkü bireylerdeki bu isyanın kaynağı ruhtan, vicdandan, iradeden ve bunları da içine alan ilahi bir varlıktan gelmektedir. Böyle bir ahlâk da nizamın kendisidir, yani isyan ahlâkının kendisidir.

Topçu'da isyan ahlâkıyla birlikte ortaya çıkan nizam, eşyayı düzenleme, sıraya koyma ve birbirine bağlamak demek olup, ancak genelde ahlâk eserinin özelde ise isyan ahlâkının bir sonucu olarak görülür. Nizamın kaynağı akıldır. Nereye akıl nüfuz etmişse orada nizam bulunur. Nizam, eser yapıcılık işinin ta kendisidir. Bu eserin gerilemesi ise, nizamın yok olmasıyla sonuçlanır. Evrenin her yerinde ve tabiat olaylarında olduğu gibi ahlâkta da bir nizam olması gerekir. Ancak hem kâinat nizamı, hem de ahlâk nizamı, iradesiz, sorumluluktan ve ihtiraslarla yüklü sorumsuz anarşizmin bir sonucu olarak yozlaştırılarak yıkılmakla baş başa kalmıştır. Bu da gösteriyor ki, anarşizm dünyaya insandan önce gelmemiştir, aksine o, dünyaya insanla birlikte gelmiştir. İnsanda var olan anarşizmin kökeni ahlâk ve ya herhangi bir kurum değil adaletsizlik ve sorumsuzlukta olduğu gibi yıkıcı ihtiraslardır. Eğer herhangi bir yerde ve alanda bir kuralızsızlıktan, başıboşsuzluktan ve kaostan bahsediliyorsa bu ancak ve ancak yıkıcı ihtiraslardan dolayıdır. Çünkü onlarda "... her yerde akla karşı gelmek ve onun eserini tahrip etmek ..." ³³ gücü vardır.

Topçu, bu tespitlerinin ve görüşlerinin bir sonucu olarak oluşturmuş olduğu ahlâk anlayışına göre, iki türlü insan ve iki çeşit ahlâk vardır: Realist insan ve realist ahlâk ile idealist insan ve idealist ahlâk. Realist insan, dıştan gelen tesirlere karşı birebir mücadeleyi asla göze alamayan, yeri geldiğinde bu mücadelede yenilmesini de bilen kurnaz insandır. Bir anlamda bunlar, tarihsel süreçte olduğu gibi günümüzde de "siyasi" davranmasını beceren zeki kişilerdir. Hayatla mücadele çetin ve çoğu zaman da menfaat getirmediği için her zaman zaferi aldatmakta ararlar, işlerinin çıkarlarına bakarlar. Hayat ve huzuruna mal olabilecek savaşı göze almaktansa hayatla uzlaşmak ve barışmayı daha akıllıca bir iş olarak görürler. Yine topluma efendi olmak için, yerine göre topluma ve hayata uşaklık etmenin gerekli olduğunu savunurlar. Kısaca bunlar her yeni durumda yeni tesirlerin esiri olmak zorunda kalırlar ve isterler. Realist insanlar kendilerine güvenleri olmadığından ve de bizzat kendileriyle yüzleşmekten korktukları için de asla kendileriyle, kendi vicdanlarıyla baş başa kalamazlar. İşte bu özellikleri gösteren, bir anlamda bu uşaklık ve esirlik ahlâkına Topçu, "realist

³³ N. Topçu, *Ahlâk Nizamı*, s.285.

ahlâk” veya “hayat ahlâkı” der. Düşünürümüze göre, bu ahlâk modeli Yahudi tüccar zihniyeti ile pragmatist Amerikan felsefesiyle işler. Realist ahlâka sosyolojik temel kazandıran düşünür ise Yahudi asıllı Durkheim’dir. “*O, sosyal determinizm (içtimaî muayyeniyetçilik) teziyle, duygu, sezgi ve irade gibi izanın asıl özü olan unsurları inkâr ederek, akli da sadece sosyal zaruretlerin bir sonucu kabul etmek suretiyle ferdî ruhu bütünüyle ortadan kaldırmış, onun yerine kendisinin Tanrılaştırdığı toplumu koymuş, böylelikle fert için her türlü ideali yok etmiştir.*”³⁴ Aynı anlayışı Türkiye’ye Ziya Gökalp getirmiştir. O da Durkheim’den hareketle onun gibi “Fert yok cemiyet vardır” tezini savunmuştur. Oysa Topçu’ya göre, sosyal-siyasi, kültürel ve eğitim yapılanmasında toplum önemli bir unsur olmasına rağmen o, ne bir yığındır ne de bir otomat değildir. Hareket ahlâkında hakiki mesuliyet kişisi, şuurun eriştiği bütün sefaletlerden mesul olmasını bilen ve kuvvetlerini harekete geçiren insandır. Bu birey her şeyden önce hareketlerinin hangi amaç için ve kim için olduğunu bilen insandır. Hareketlerini, davranışlarını ve işlerini “hak yok vazife vardır” ya da “gözlerini kapayıp görevimi yaparım” mantığıyla yapmaz. Bunu yapan özgür olduğunu sansa da özde köle ahlâkı, esirlik ve uşaklık gösterir, şuursuz davranışlar sergiler. Örneğin bu formüsel bakış içerisinde düşündüğümüz zaman toplum bireye herhangi bir görevi bazen cellât eliyle de teklif edebilir. Bu ise toplum açısından da birey açısından da bir felakettir. Hareket ahlâkı içerisinde ortaya çıkacak olan adil insan burada kendine hayat bulamaz. Onun var olması idealist ahlâkı, dolayısıyla da isyan ahlâkını gerektirir. Adil insanın, hem istismar etmeyen, hem de istismar etmeyen bir birey olmamasının nedeni, ondaki bu adaletli yapıdır. Bireyde vicdan, iman, irade ve hak temeline dayalı adaletli yapı istismarlığı önleyen en büyük özelliktir. Bu görev ve şuurla hareket ahlâkı bireyi “Sonsuz Varlık”a götürür.³⁵ Bu ahlâk da “idealist ahlâk”tır. İşte birey gibi toplumu da bir yığın olmaktan veya bir otomat olmaktan kurtaracak olan ahlâk bu isyan iradesine dayalı olan ahlâktır.

Topçu’ya göre, bireylerin ilahi irade ve isyanla ihtiraslarını yenmeleri ve iradeye dayalı isyan, özgürlük, adalet, sorumluluk ve yapmış oldukları fedakârlıklar sonucu, yani idealist ahlâkın, başka bir ifadeyle isyan ahlâkının bir sonucu olarak toplumu oluşturan toplumsal sözleşme ortaya çıkmıştır. Bu sözleşme T. Hobbes, J. Locke ya da J. J. Rousseau’da olduğu gibi birbirlerinden farklı olsa da ‘güvenlik’, ‘servet’ veya ‘iktidar’ gibi kaygılarla değil, salt ‘ahlâki’ kaygıyla yapılmış olan bir sözleşmedir. Düşünürümüze göre, bu sözleşme yazılı, herkes tarafından imzalanmış bir belge değildir, aksine anlaşma suretiyle, yüksek bir ahlâki iradeyle kabul edilmiş olan bir sözleşmedir. Bu sözleşme içerisinde

³⁴ M. Kök, “Nurettin Topçu ve Rönesansımız”, s.104.

³⁵ N. Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.25.

sadece bireylerin aklî ve mantikî kararları yoktur. Bunların yanında bu sözleşmede, bireylerin birçok inançları, sadece kalbine bağlı hareketler ve değişik irade ve isyan kaynaklı fedakârlıklar da vardır. Ancak bu irade ve hareketlerle kurulan sözleşme gerçek sözleşmedir ve de bu toplum üzerine yine bu irade ve hareketlerle kurulan nizam gerçek “ahlâk nizamı”dır.³⁶

Topçu bu ahlâk anlayışı içerisinde XX. yüzyıldaki savaşlarla, bilim ve tekniğin insanlık dışı kullanılmasıyla her yerde insanlığın yüzündeki ve gönlündeki “incelik perdesi”nin yıkılması sonucu bireylerin ve milletlerin ruhlarındaki hakiki çehresinin ortaya çıktığını iddia eder. Ona göre, günümüzde bu çehrenin ortaya çıkmasıyla onların eliyle ortadan kalkan sadece kıyafetler, başka araç ve gereçler, başka türlü şehirler, başka türlü yaşama tarzı değil, aynı zamanda yıkılan bütün bir ahlâk nizamıdır. Bu duruma karşı direnebilecek ve isyan edebilecek ahlâk da sadece isyan ahlâkıdır. İsyân ahlâkı yenedünya doğrularıyla birlikte unutulduğu için, ne bireyler, ne de milletler buna ses çıkaramamaktadırlar, tepkisiz kalmaktadırlar. İnsanlar, buna karşılık ise, bu selin rüzgârına kapılmış gidiyorlar, sadece susmak bilmeyen birbirlerini inkâr eden ve alaya alan “... *sade alkışlar, utanma bilmez alkış sesleri. ...*”³⁷ vardır. Bireyleri ve milletleri düşmüş oldukları bu durumdan kurtaracak, onları hayatın değerine inandıracak ve hem her millete hem de bütün dünyaya birlikte yaşamayı sevdirecek olan güç, isyan ahlâkına dayalı ahlâk nizamıdır. Ahlâk nizamı, kesinlikle bile bile örf, adet ve kurallarından ibaret toplum nizamını korumak ya da yanlışların üzerini örtmek değildir. Böyle bir ahlâk nizamı birey ve toplumu kurtaramaz, çünkü bu ahlâk statik bir ahlâktır. Oysa isyan ahlâkına dayalı ahlâk nizamı dinamik bir ahlâktır. Bu ahlâk nizamı her varlık gibi bir evrim (tekâmül)’e tabidir. Böyle bir evrim mekanist-determinist bir evrim değildir, aksine yaratıcı bir evrimdir. Ancak böyle bir evrimle ahlâk nizamı önündeki her türlü engeller ortadan kalkarak yaratıcı evrime karşı direnen menfaat ve ihtiraslar yok edilebilir. İşte ahlâk nizamı yaratıcı evrime karşı direnen menfaat ve ihtirasların önündeki bir isyan iradesidir. Bu nizamla Allah’a daha çok yaklaşılır, daha çok ilim ve sanat üretilir. İçinde yaşadığımız toplum nizamında nice yaratıcı iradelerin, nice veliler ve âlimlerin eserinin görülmesi bunun en güzel örneğidir. Demek ki, Topçu’da sadece ahlâkta değil, tüm alanlarda görülebilecek nizamın adı “ahlâk nizamı”dır, hepsinin üstünde onları kapsayıcı tek değişmez nizam budur.

Bu ahlâk nizamını her durumda harekete geçiren, kurnaz ve uzlaşımçı zekâ değil, haksızlıklara karşı isyanı kendine şiar edinen bireydeki isyancı irade,

³⁶ N. Topçu, *Ahlâk Nizamı*, s.286.

³⁷ a. g. e., s.14.

yani ilahi iradedir. Bu irade her idealistin davranışlarında kendini gösterdiği gibi Topçu'da da kendini gösterir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Topçu'da isyan ahlâkını yaşayan kişi "hareket adamı"dır. O aynı zamanda irade adamıdır. Düşünürümüzde hareket adamı, insan iradesinin kendisinden daha yüksek iradeye idealist anlamda teslim olan kişidir. Başka bir ifadeyle hareket adamı, "anarşistin tahribinden dünyayı her an, her küçük hareketi ile yaratıcı olan" insandır.³⁸ Hareket adamı her yerde nizam, düzen yapıcıdır. Onun hareketi ordular alıp ülkeler tahrip etmek veya bu tür zaferlere ulaşmak değil, insanı yaratıcı yapmaktır; her an iradeden uzaklaşmış anarşistin yıktığı ruh ve iradeyle dünyamızın bir tarafına hayat katmaktır, ruh ve hayatı yeniden imar etmektir. Hareket adamı gerçek idealist insan olduğu için, ilahi irade, ancak, bu bireyin davranışlarında kendini gösterir. Çünkü idealist insan, "hayat ahlâkı"na değil, hayatın ta kendisine bağlanan insandır. Herkese güzel gelecek ve "menfaate uygun söz etmek yerine, 'sözün odun gibi olsun, hakikat olsun tek', der."³⁹ Hareket adamı hayatla hiçbir zaman anlaşma yapmaz. Çünkü hareket felsefesine göre hayatla barış mağlubiyettir. Varlık, birey ve toplum gibi her şeyi dinamik tutan, belli bir hedefe doğru ilerleten, onlara yeni değerler veren hep bu ideal olmuştur. Bu yüzden isyan ahlâkı gibi hareket adamı her zaman Rönesansın habercisidir. Bir millette aşk iradesine sahip bireyler varsa orada Rönesans iradesi var demektir. Her Rönesans bireysel dehaların eseridir, asla bir kitle hareketi değildir. İlahi irade ve isyan bireyin ruhunda Rönesans aşkına dayalı ihtirası uyandırır. Eğer bireyde böyle bir uyanma başlamamışsa, ne kişinin kendisinde, ne de o millette Rönesans ortaya çıkmaz. Genelde bütün bir İslam dünyası olarak özelde ise Anadolu Türk milleti olarak hâlâ Rönesansı yaşayamıyorsak bunun nedenini öncelikle burada aramalıyız.

Hareket adamı karakter adamıdır. Karakter adamı, varlıktan, tabiattan, toplumdan, geçmişten ve gelecekte, maddeden ve ötesinde olandan, çocuk, kadın ve yaşlılardan, hatta ölümlerden sorumlu olan insan olarak bu ağırlı şahsiyetinin kalesinde oluşturup taşıyabilendir. Böyle bir insan aynı zamanda iman sahibi insandır. O, iyi ve kötüyü nefsinde ayırt ettikten sonra iyiye söz verip ona yönelen insandır. Karakter adamı şahsiyetiyle ihtiras ve menfaatler arasındaki deruni, ıstırap verici çatışmayı kazanıp şahsiyetinden örnek verebilecek bir konuma gelen kişidir. O, şahsiyetinden örnek verebilme iktidarını kazanan kişidir. Bu da karşımıza hareket adamı olarak çıkar ve bu felsefeyle temsil eder. Karakter adamı ayrıca sorumluluk sahibi insandır. Sorumlu insan öncelikle namuslu adamdır. Namuslu adam olmanın ilk şartı da ilahi emaneti yüklenmiş olan ve şuurun eriştiği bütün safhalara ulaşan ve bu safhalarda eriştiği

³⁸ N. Topçu, "Anarşist ve Hareket Adamı", s.5.

³⁹ M. Kök, "Nurettin Topçu ve Rönesansımız", s.104.

bütün sefaletlerden sorumlu olmasını bilen ve buralardaki tüm olumsuzlukları gidermek için kuvvetlerini harekete geçiren insandır. Namuslu adam, elinin ve zekâsının uzanabildiği kadar geniş ufuklar içinde harekete geçmeyi kendisine görev bilendir. Sorumluluk sahibi insan her zaman mükemmeli arar; adalet için, aşk için, merhamet için adeta gökleri yeryüzüne indirmek ister. Her alanda kurtuluşu gerçekleştirmeyi kendine her zaman görev bilir. Bunun için günü birlik pragmatik yaşama zevkine değil, sürekli varolma, yaşama, yaşatma ve ihya etme aşkına gönül vermiştir. Bu aşkla ruhlarda hem isyan ahlâkını hem de Rönesansı canlandıracak bir ateş yakmak ister. Bu dinamikleriyle o, acılarla dolu dünyamızın kahraman fedaisidir. Atıldığı meydanda nefsine bir pay ayırmaktan iğrenir. Bu sorumluluk ruhu içerisinde onun bir makamı ve yeri yoktur; bireyin şuurlu iradesine giren hiçbir şey ondan kurtulamaz. Artık her kurumun değişmez sorumlu ferdi odur. Devlette, okulda, sanatta, çarşıda, pazarda ve her yerde sorumlu insanlar varsa sorumlu kurumlar vardır demektir. Sorumluluğun kaynağı ise nereden geldiğini bilmediğimiz mefaatsız, ilgisiz, sebepsiz bize nüfuz eden âlemşümül ve mutlak merhamet duygusudur. Bu yüzdendir ki, merhamet duygusunun şiddetiyle sorumlu olarak insanlığın imdadına koşma hareketi, ilahi bir harekettir ve hareket adamı bu şuurla harekete geçer.⁴⁰

Hareket adamı, feragat, fedakâr ve ıstırap adamıdır. Kendini ve toplumu kurtarmak adına kendi varlığını feda edebilir. Bu uğurda nefsine ve topluma karşı samimidir. Ancak ıstırapla bunun üstesinden gelinebileceğini bilir. İstırap hareket adamının kendinden başka bir şeyin varlığının delidir, ruhuna saçılan bir tohumdur; onun varlığının bir parçasıdır, bir elem ya da sahip olduklarını kaybetme korkusu değildir. Aksine bu korku kişinin sevdiklerinden ya da vatanından ayrılmaması veya kaybetmemesi için duyduğu korku gibi bizzat ıstırapın kendisinden ayrılma, ondan kopma korkusudur. İstırapla hareket adamının benliğine yeni hakikatler gelir. Bu hakikatleri herkes göremez, onları görebilen ancak kalp adamıdır. O zaman ıstırapı duymak için öncelikle karakter adamı ve ıstırap adamı olduğu kadar kalp adamı da olmak gerekir. İstırapla kalp adamı, varlığı tanır ve sever. Görüldüğü gibi Topçu'da ıstırap insanın asıl mayasıdır, ona başka varlıkları tanıtır hissettiren hayatın en umumi gözüdür. Başka bir ifadeyle ıstırap hareket adamının hikmete ulaşması için bu yolda karşılaşmış olduğu istekler, engeller ve acılardır. İstırap istemektir, istemek ise acı çekmektir. Çünkü bu sıradan bir istek değildir, neyi, ne zaman, nasıl ve kimden isteyebileceğini bilebilen bir istektir. İstırap isyan ahlâkına giden yoldur, onu konuşan ve terennüm eden kalbin yoludur. Harfsiz, sözsüz, sessiz konuşabilen kalbin dilidir. Şu halde düşünürümüzde ıstırap, "*insanı, yaratıkların*

⁴⁰ M. Civelek, "*Düşünce Dünyasından Bir Demet*", Nurettin Topçu'ya Armağan, ss.55-56.

son halkasında ilâhî varlığın eşiğine ulaştırarak belki bir gün bu kapıyı açtıracak olan kutsal kuvvettir."⁴¹

Istırap kişiyi Aşkına ulaştırmak için, yani benliğini başkasına vermek için, onu benliğinden ayırır. Bu uğurda ıstırap sade bir imtihan değil, aşkın varlığına bir delil, derunî yaşayışın yenilenmesi; ilham yaratıcı, anlatılmaz ve anlaşılmasız bir yenilik, yani namütenahiliktir. İstırap sevgidir. İnsanın kendisinde başkasının sürur ve hareketini sevmektir, sevenden sevilene ulaşmaktır, başka bir ifadeyle sevilenle sevenin birleşmesidir. İstırap, ölümü yenmektir. Bu uğurda ıstırapta doğum ile ölüm adeta bir ikiz gibi aynı ruhta birleşmiştir. Onun için hareket adamı sık sık ölen ve aynı zamanda sık sık dirilendir, dirildikçe de varlığın ve yaşamın anlamını yeniden kavrayıp, hikmetin, ruhunda tekrar gerçekleşmesidir. Bu durumda Topçu'da "ıstırap varlığımızı ilâhî harekete ulaştırıyor, daha doğrusu, hareketimizi Allah'ın hareketiyle tamamlıyor, (insanı ölmekten kurtarıyor, ..." ⁴² onu sonsuzlaştırıp yüceleştiriyor.

Hareket adamı devlette olduğu kadar, dinde, sanatta, ilimde, hatta inzivada görülür. En kuvvetlisi ise, o, uğursuz yalnızlıktan kurtulmuş Allah'ın adamı olduğu için, inzivada kendine ve âleme hayat olandır. Ancak, "... Durmadan Allah diyen sofi değil, iradesini Allah'la birleştirmiş, onunkini kendisi yapmış bahtiyar adamdır. ..." ⁴³ Bu da gösteriyor ki, Topçu'da hareket adamı kuru kuruya inanan ve inandığı ritüelleri bir robot gibi içselleştirmeden yerine getiren kişi değil, aksine o, "kalp adamı" ve "mesuliyet adamı"dır, başka bir ifadeyle "şahsiyet adamı" ve "karakter adamı"dır. Düşünürümüz hareket adamını sadece bir alanla sınırlandırmaz. Hangi alanda (ilim, sanat, devlet ve din gibi) olursa olsun bütün hareket adamlarını (âlim, sanatkâr, devlet adamı, vatansever ve mistikler gibi) öncelikle ahlâk adamı olarak görür. Bu yüzden onda hareket adamı, başka bir ifadeyle ahlâk adamı sonuçta her yönüyle kâmil insandır. ⁴⁴ Ancak Topçu, despot-zorba adamı, iradesiz adamı ve her yüzyılda olduğu gibi özellikle XX. yüzyılın ve günümüzün siyaset adamını hareket adamı olarak görmez. Çünkü bunlar, insan hareketlerini tahrip edici ve nefisleri uğrunda yok edici kişilerdir. Ona göre, gerçek hareket adamının eylemi, varlığa bir tapınıştır, bu tapınıшта onun ödülü bizzat kendisidir. Eşyayı değiştirdikçe kendisini de değiştirir, bu yolda değiştikçe de kendisini değiştirmesinin sürecini iliklerine ve ruhuna kadar hisseder, bir Mevlana, bir Yunus Emre ve bir Mehmet Akif gibi onun tadına ve zevkine varır. Derin bir şuur içinde kurtuluşunu başlatır ve

⁴¹ N. Topçu, *Var Olmak*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 2006, s.79.

⁴² N. Topçu, *Varoluş Felsefesi / Hareket Felsefesi*, ss.56-57.

⁴³ N. Topçu, "Anarşist ve Hareket Adamı", *Hareket*, Sayı: 33, Eylül-1968, s.6.

⁴⁴ N. Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, İstanbul, Hareket Yayınları, 1970, s.87.

hakikati kavrar. Sonsuzluğa eser vermez, sonsuzluğun eserlerini anlamaya çalışır. Onlar bu hakikati derinden seyrederek insanlığın ebedi yaşayışa kavuşmuş kurtarıcılarıdır. Bu yüzden büyük hareket adamları insan yaratıcıları olarak, yani iman yaratıcısı olarak şuuru harekete getirenlerdir, insanda irade yaratan olarak istismar edici, esir edici ve kendi emeğinin eseri olmayan insanlardır. Oysa hareket adamı olmayan, yani irade, iman ve ruhu inkâr ederek evrende amacı ve şuuru ortadan kaldıran insan ise, “*kurtuluşunu, değerlerini devirmekte*” arayan “... *istismar edici, esir edici, kendi emeğinin eseri olmayan tüketici insandır.*”⁴⁵

Topçu, hareket adamını yönlendiren kudreti üç basamaklı bir denemenin, yani onun, irade, iman, isyan ve hareketle yoğrulmuş iç denemesinin eseri olarak görür.

Birinci basamak: Bu üç safhadır.

- a) İyi ile kötünün insan nefsinde, sübjektif deneme ile ayırt edilmesi,
- b) İyiye söz verme ile objektif deneme ile iradenin bir adım halinde kendini göstermesi,
- c) Başkalarının eylemleriyle nefsin kararları arasında karşılaştırma.

Topçu'ya göre, hareketin bu karşılaştırmayı takip ederek şahsi kararın gözükmesi ve nefsimizin insanlığın huzurunda hesap vererek kendi yerini tayin etmesiyle şahsiyetin oluşması başlar.

İkinci basamak, evrenin karşısında yerini tayin eden şahsiyetin kendi kendine yetmezliği ile ihtiraslar ve menfaattarın ezici oluşlarından doğan ıstırabın hazırlığı. Bu da iki safhadır:

- a) Şahsiyetinde örnek vermek,
- b) İnsanın namütenahiden kendine çevrilen emirler ve teklifleri kabul etmek ve hayretleridir.

Üçüncü basamak: Bu da iki safhadır.

- a) Şahsi duyularını sonsuzluğun duygusuna feda etmek,
- b) İradenin namütenahilikle birleşerek sonsuz bir huzura kavuşması için zorlanmadan istemek.

Ancak bu süreçle aşka ulaşılabilir. Böyle bir ahlâki eylemde ve yaşantıda aşkımızın konusu, hem namütenahilik, hem de evrenin her zerresidir.⁴⁶

⁴⁵ N. Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.21.

⁴⁶ N. Topçu, “*Anarşist ve Hareket Adamı*”, s.6.

Tarihteki her hareket adamı bunlarla aşka ulaştıklarından, her birey de ancak bu anlayış içerisinde bu değerlerle yoğrulmuş olan bir süreçle aşka ulaşabilir ve gerçek bir hareket adamı olabilir, var olmanın ve yaşamının tadını ve zevkini bununla alabilir. Bu aşkla isyan eden hareket adamının en temel başarısı insanın maddeden sıyrılarak manaya yükselmesidir. Bu durumuyla hareket adamı insan iradesinin kendisinden daha yüksek iradeye idealist anlamda teslim olmasıdır. O, kalp ve mesuliyet adamı olarak Rönesansı gerçekleştirecek kişidir, isyan hareketinin ta kendisidir, doruğudur. Bu görüşten hareketle Topçu, ahlâkla ilgili çözümlerinin sonunda ulaştığı görüşe “isyan ahlâkı” ve bu ahlâkı gerçekten yaşayan kişiye de “hareket adamı” adını verir.

Topçu, XX. yüzyılın ruhunun zayıf ve hasta olmasından dolayı insanlığın sürekli ve müthiş bir sayıklama içerisinde olduğunu ifade eder. Ruhun bu durumdan kurtulmasının tek yolu ise, isyan ahlâkından hareket adamına, yani iradeye yönelmekle ve yeniden o iradeye sahip hareket bireylerinin ortaya çıkmasından geçer. Ancak bu kuvvetlerin elinde dünyanın çehresi değişir. Bu kuvvetin bir sonucu olarak Sokrates, Bouddiha, Rousseau, Mevlana, Yunus Emre, Mehmet Akif, Yahya Kemal ve Hüseyin Avni gibi yeryüzünde insanlığa yeni bir ruh vererek yaşatan iradeler ortaya çıkmıştır. Yüzyılımızın ve geleceğin yeniden inşa edilmesi ve ihya edilmesi için de böyle iradelerin durmaksızın doğması gerekiyor.⁴⁷

Topçu, yukarıda da bahsettiğimiz gibi çeşitli vesilelerle ele almış olduğu değişik misyonlarla tarih sahnesine çıkmış olan hareket adamları gibi o da bir “hareket adamı” olarak önce “hareket” düşüncesinin ve *Hareket* dergisinin misyonunu üstlenmiş, sonra da hareket ahlâkının kendisine dayandığı sonsuz iradeyle aldığı güçle öncelikle kendi ruhunu ve iradesini, daha sonra ise milletin ve toplumunun ruhunu ve iradesini kurtarmaya çalışmıştır. Yalnız ona göre, iradedeki bu fetih ve kurtuluş ilkin bireylerin kendi nefisleri üzerinde açacakları mücadeleyle ve kendi hareketlerini yargılayacağı sert, ciddi ve yapıcı tenkitlerle olmalı ve başlatılmalıdır. Hareket adamındaki bu isyan, irade ve hareket ahlâkı, ruhu gerçek kurtuluşa erdirir. İstenilen ve arzu edilen bu ahlâkî nizam gerçekleştiği zaman da bu irade aileden başlamak üzere sırayla diğer basamaklara; millet, devlet, sanat, din ve insanlığa sıçrar. Bu durum ise, birey gibi bütün bir milletin, Anadolu Türk toplumunun her yönüyle başta ahlâkta olmak üzere her alanda kurtuluşuna neden olur.

Topçu, öğretmen ve âlimin toplum için gerekliliğini, üstünlüğünü ve önderliğini savunarak her fırsatta ısrarla bunu dile getirir. O da bu düşüncesinde olduğu gibi bir öğretmen, bir önder ve rehberdir, her zaman ahlâk yaşantısıyla bir

⁴⁷ N. Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.187.

lider, hareket ve karakter adamı özelliğini gösterir. Ancak bu vasıflar onda siyasal-ideolojik anlamda dar kalıplar içerisine sıkıştırılmış vasıflar değildir. Zaten bu yapısından dolayı o, günün siyasal-ideolojik gruplarından ayrılır. "... *Bu fark, onun otokritik zihniyetidir. Yani bağlı olduğu dünya görüşünün mensuplarını da tenkit edebilmesidir.*"⁴⁸ Bu özelliğiyle o, bir hareket adamı olmasına rağmen hiçbir zaman liderliğe ve aktüel politikaya soyunmamıştır, *Hareket* dergisi ile "hareket" düşüncesi misyonu ve hareket adamı profili içerisinde "yalnız adam" ve "karakter adamı" portesi çizmiştir. Bu tercihten dolayı o, ülkemizde sadece kendi dünya görüşü içerisindeki insanlara değil her uç noktadaki insanlara bile yaranamamıştır. Daha çok hareket adamı kimliğini içselleştirerek ruh, fikir, gönül ve şahsiyet adamı olarak kalmıştır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Nurettin Topçu, XX. yüzyılda milletimizin yetiştirdiği en önemli fikir, ruh, gönül ve şahsiyet adamı olduğu kadar bir ahlâk filozofudur da. Kendine özgü geliştirmiş olduğu özel felsefesinde yapmış olduğu ahlâk araştırmalarında günümüz Türkiye'sinde geçerliğini koruyabilen orijinal görüşler ortaya koyabilmiştir. O, bu ahlâk anlayışı içerisinde ileri sürmüş olduğu isyan ahlâkını hareket felsefesinin kavramlarını ve metodunu kullanarak ahlâk, din ve tasavvuf açısından değerlendirip temellendirmiştir. Ahlâk anlayışı içerisinde ileri sürmüş olduğu isyan ahlâkı, her şeye hayır demek, her söyleneni kabul etmemek ya da her şeye kayıtsız, sorumsuz ve anarşist bir tavır sergilemek yerine düşüncelerini ve davranışlarını medenice ortaya koyabilmek, sonra bunların arkasında durmak, daha sonra da bu fikirlerini şahsiyetli bir şekilde savunabilmektir. İşte hakiki anlamda hareket de budur, bu da isyan hareketinden başka bir şey değildir. Yine düşünürümüzde isyan ahlâkı, isyanın ahlâkıdır. Bir isyan hareketi olarak ortaya çıkan bu harekette, hareketin kendisinden ziyade hareketin amacı ve hedefi önemlidir. Bu felsefe bütünlüğü içerisinde ideal bir tablo olarak ortaya çıkan hareket adamı ise bu şuurda olan aynı ahlâki değerler etrafında birleşen / birleştiren, varlığın ontik-epistemik şartlarını daha iyi anlayan, anlamlandıran ve koruyan kişidir. Topçu'da bu aşk ve ıstırapla ortaya çıkan isyan ahlâkı, artık, insanı, aileyi, milleti, devleti, sanatı, insanlığı yaşatıp onları ihya edendir ve özellikle Anadolu Türk milletine birlikte yaşamayı sevdirecek olan güçtür. O, bir hareket adamı ideali ile ortaya çıkan bu sorumluluğun, şahsiyetin ve şahsiyetli duruşun en güzel örneklerini hayatının her safhasında verebilmiştir. İşte Topçu'da şahsiyetinden her şeye örnek verebilme iktidarını kazanan kişi, kendisinde olduğu gibi karakter adamı ve ıstırap adamı, daha doğrusu "hareket adamı" olarak karşımıza çıkar.

⁴⁸ M. O. Okay, "*Öğretmen ve Eğitimci Olarak Nurettin Topçu*", Nurettin Topçu'ya Armağan, s.81.

Kısaca Nurettin Topçu, milliyetçi, dindar ve muhafazakâr bir dünya görüşünün insanıdır. Ahlâk anlayışı da bu felsefenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Türk düşüncesini bir bütün olarak kavrayabilmek için onu mutlaka dikkate almak gerekir. Genelde Türk düşüncesinde özel de ise ahlâk felsefesinde hareket felsefenin yanında İslami bir içerikten hareket edilmesi gereğini ortaya koyması ona seçkin bir yer kazandırmıştır. Kendisinin de hiç dilden düşürmediği gibi Kant’ın “iki büyük evren beni kendine hayran bırakıyor: Üstümdeki yıldızlı evren ve içimdeki vicdan” anlayışı içerisinde onu anlamaya çalışırsak göreceğiz ki, o, iki büyük evrenin; kâinatın ve ruhun sınırlarına, derinliklerine açılmış olan bir penceredir. Gene onun Mevlana üzerine yazmış olduğu eserinde söylediği bir söz vardır: “Büyük mezarların üstünde büyük vatanlar vardır. Büyük ölüleri olmayan milletler, ebedi olamazlar. ...”⁴⁹ Bu sözü ışığında ona baktığımızda gerçekten bu millet Mevlana’ları, Yunus’ları, Akif’leri, Topçu’ları sayesinde var oluyor. Çünkü üzerinde büyük ruhların sevildiği topraklarda ebedî hayat ağacı yeşerir, gerçek hayat, gerçek mutluluk tadılır. Yeter ki, diğerleri gibi Nurettin Topçu’yu da gereği gibi tanıyalım, anlayalım, anlatalım ve yaşatalım. Bu yüzden o, Türk-İslâm düşünce tarihinde ihmal edilmesi mümkün olmayan bir düşünür, fikir adamı, derviş ve hareket adamı, öngörmüş olduğu fikirlerin gerçekleşmesi açısından da adeta bir kâhin olduğu görülüyor. Öyleyse Topçu, “ahlâk filozofu” ve “hareket adamı” olma özelliği, duruşu ve kimliğiyle bir mektep, bir dergâhtır.

⁴⁹ N. Topçu, *Mevlâna ve Tasavvuf*, İstanbul, Hareket Yayınları, 1974, s.9. Ayrıca bakınız: M. Kök, “Nurettin Topçu ve Rönesansımız”, s.105.

KAYNAKÇA

- CİVELEK, Muzaffer, “*Düşünce Dünyasından Bir Demet*”, Nurettin Topçu’ya Armağan, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992, ss.55–59.
- DURAL, Baral, *Başkaldırı ve Uyum –Türk Muhafazakârlığı ve Nurettin Topçu–*, İstanbul, Bir Harf Yayınları, 1995.
- GÜÇLÜ, A. Baki – UZUN, Erkan – UZUN, Serkan – YOLSAL, Ü. Hüsrev, *Sarp Erk Ulaş Felsefe Sözlüğü*, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2002.
- GÜNDOĞAN, Ali Osman, “*Nurettin Topçu*”, Doğu Batı, Sayı: 11, Mayıs-Haziran-Temmuz 2000, ss.89–105.
- , “*Topçu ve Hareket Felsefesi*”, Hece, Sayı: 109 (Özel Sayı: 11), Ocak 2006, ss.15–22.
- Hece, *Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı: 109 (Özel Sayı: 11), Ocak 2006.
- KARA, İsmail, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi –Metinler / Kişiler–*, C. III, İstanbul, Pınar Yayınları, 1994.
- , “*Nurettin Topçu Bibliyografyası*”, Hece, Sayı: 109 (Özel Sayı: 11), Ocak 2006, ss.523–551.
- KÖK, Mustafa, “*Nurettin Topçu ve Rönesansımız*”, Nurettin Topçu’ya Armağan, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992, ss.97–105.
- , *Nurettin Topçu’da Din Felsefesi*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995.
- Nurettin Topçu’ya Armağan*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992.
- OKAY, M. Orhan, “*Öğretmen ve Eğitimci Olarak Nurettin Topçu*”, Nurettin Topçu’ya Armağan, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992, ss.80–86.
- ÖĞÜN, Süleyman Seyfi, *Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995.
- TOPÇU, Nurettin, “*Anarşist ve Hareket Adamı*”, Hareket, Sayı: 33, Eylül–1968, ss.4–6.
- , “*İsyân Ahlâkı*”, Hareket, Sayı: 47, Kasım–1969, ss.4–5.
- , “*Mesuliyet Ahlâkı*”, Hareket, Sayı: 8, Ağustos–1966, ss.16–17.

- , *Ahlâk Nizamı*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 1999.
- , *Ahlâk*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yay., 2005.
- , *İradenin Davası / Devlet ve Demokrasi*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.
- , *İsyân Ahlâkı*, (Tercüme: Mustafa Kök-Musa Doğan), İstanbul, Dergâh Yay., 1995.
- , *Kültür ve Medeniyet*, İstanbul, Hareket Yayınları, 1970.
- , *Mevlâna ve Tasavvuf*, İstanbul, Hareket Yayınları, 1974.
- , *Var Olmak*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 2006.
- , *Varoluş Felsefesi / Hareket Felsefesi*, (Yayına Hazırlayanlar: Ezel Erverdi-İsmail Kara), İstanbul, Dergâh Yayınları, 1999.
- , *Yarıncı Türkiye*, İstanbul, Yağmur Yayınları, 1974.